

Πειραιϊκό Ορόσημο

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑ»

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2009
ΤΕΥΧΟΣ 28

“ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ”

ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΝΤΥΠΟΥ: 5702

Τριμηνιαία Έκδοση του Συλλόγου

“ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ & ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΕΙΡΑΙΑ”

Αλκιβιάδου 229, 185 36 Πειραιάς

Τηλ.: 210-42.88.018 - Τηλ. & Φαξ 210-42.88.017

ΕΚΔΟΤΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ, ΠΡΟΕΔΡΟΣ
Δερβενακίων 24, 185 45 Πειραιάς, Τηλ. 210-4060000

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

ANNA ΠΑΤΕΣΤΗ

ΚΩΣΤΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΗΜΑΝΩΛΑΚΗΣ

(Ακτή Μοντσοπούλου 44, 185 36 Πειραιάς Τηλ.: 210-4533435)

ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

ΓΕΩΡΓΙΑ & ΜΑΡΙΑ - ΕΛΕΝΗ ΜΟΥΡΟΥΣΙΑ Ο.Ε.

Κολοκοτρώνη 144, 185 36 ΠΕΙΡΑΙΑΣ

ΤΗΛ.: 210-41 82 591, 210-4537521, Φαξ: 210-45 32 911

Διανέμεται ΔΩΡΕΑΝ

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή (ολική, μερική, περιληπτική, κατά παράφραση ή διασκευή απόδοσης) του περιεχομένου του περιοδικού με οποιονδήποτε τρόπο (μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογραφήσεως ή άλλο), χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

Τα ενυπόγραφα άρθρα δεν εκφράζουν υποχρεωτικά τις απόψεις του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Α΄ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Β΄ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Γ΄ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ:

ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΟΙΚΟΝ. ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ:

ΥΠΕΥΘ. ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ

& ΔΗΜΟΣ. ΣΧΕΣΕΩΝ:

ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ:

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΑΪΝΧΑΟΥΕΡ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΡΤΕΜΑΚΗΣ

ANNA ΠΑΤΕΣΤΗ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ-ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΠΟΥΤΑΣ

ΑΡΧΟΝΤΟΥΛΑ ΑΝΔΡΕΑΔΗ

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΚΥΠΑΡΙΣΣΗ

ΜΙΧΑΗΛΣ ΒΛΑΜΟΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΔΑΡΑΚΑΝΗΣ

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΜΠΟΥΔΙΕΡΗ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΗΜΑΝΩΛΑΚΗΣ

Ετήσιες συνδρομές Μελών και πάσης φύσεως έκτακτες οικονομικές εισφορές Μελών και Φίλων του Συλλόγου μπορούν να κατατεθούν και στο Λογαριασμό 071/296045-13 της Εθνικής Τράπεζας

ΕΞΩΦΥΛΛΟ:

Γιάννη Τσαρούχη: Το λιμάνι του Πειραιά κατά την αρχαιότητα (Νερομπογιά σε χαρτί, 26 X 36 εκ. - 1965). Συλλογή Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος. Ο Τσαρούχης σημειώνει στην αριστερή άνω άκρη: “Κατά τον Φρ. Θείριον”. Και είναι εμφανές ότι είχε ως πρότυπο τη γνωστή αναπαράσταση, που δημοσιεύθηκε στην “Ελλάδα”, του Φάλκε. (Βλ. και το κείμενο για τον “Μυθικό Πειραιά” του Γ. Τσαρούχη στη σελ. 4-6).

Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΕΠΑΝΑΦΕΡΕΙ ΤΟΥΣ ΧΑΜΕΝΟΥΣ ΗΧΟΥΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ

Τους χαμένους στα βάθη των αιώνων ήχους του επιγονείου, της σάλπιγγας, της λύρας και άλλων αρχαίων μουσικών οργάνων επαναφέρουν επιστήμονες, χάρη σε ένα ψηφιακό πρότζεκτ, που φιλοδοξεί να δημιουργήσει το πιο παρόδοξο σύγχρονο μουσικό συγκρότημα.

Ο ήχος του επιγονείου (έγχορδο όργανο, που αποτελούσε ένα από τα μεγαλύτερα πολύχορδα της αρχαίας Ελλάδας και παιζόταν απευθείας με τα δάχτυλα) «αναστήθηκε» για να αποτελέσει βασικό μέλος μιας ορχήστρας από άγνωστα στον μοντέρνο κόσμο αρχαία όργανα. Ακόμα και αν οι ειδικοί δηλώνουν άγνοια ως προς την πραγματική μορφή του, εντούτοις πιστεύουν ότι ο μεταλλικός, τριζάτος και «φωτεινός» του ήχος θα είναι κάτι πολύ παραπάνω από μια ενδιαφέρουσα προσθήκη σε μια συναυλία. «Ταιριάζει γάντι στα μεσαιωνικά και μπαρόκ μουσικά σύνολα...», σχολιάζουν όσοι δούλεψαν πάνω σε αρχαίες μουσικές παρτιτούρες, χρησιμοποιώντας ηλεκτρονικά πλήκτρα που αναπαρήγαν τον ήχο του.

Επί του παρόντος, η επιστημονική ομάδα εργάζεται πυρετωδώς. Σειρά στη λίστα έχουν η σάλπιγγα και η λύρα. Οι ιδέες και κυρίως οι μαθηματικοί συλλογισμοί για την επαναπροσέγγιση των αρχαίων οργάνων είχαν τεθεί επί τάπητος από τη δεκαετία του '70, αλλά μπήκαν στην άκρη, καθώς τα πρωτογενή κομπιούτερ ήταν αδύνατον να ανασυνθέσουν το απαιτούμενο υλικό. Τώρα επιστήμονες και τεχνικοί μπορούν να αξιοποιήσουν την τεράστια δύναμη του Grid, ενός δικτύου υπολογιστών σχεδιασμένου ειδικά για να «αλέθει» έναν μεγάλο όγκο πληροφοριών που πρέπει να έρθει στο φως, συγκεκριμένα στο κέντρο πυρηνικής έρευνας CERN κοντά στη Γενεύη.

Πρόκειται για το ίδιο κέντρο υπολογιστών, μέρος του οποίου είναι η περίφημη μηχανή του Σύμπαντος, το «μπιγκ μπανγκ», που εξαιτίας της πρόσφατης δυσλειτουργίας του πρόκειται να πάψει να λειτουργεί για τουλάχιστον έναν χρόνο. Παρά τα όποια προβλήματα, πάντως, το δίκτυο των υπολογιστών θα παραμείνει ενεργό, εργαζόμενο σκληρά για το «ξύπνημα» αρχέγονων ήχων.

Το πρώτο όργανο πάνω στο οποίο δούλεψαν οι Ιταλοί επιστήμονες ήταν το μονόχορδο που έπαιζε ο Πυθαγόρας. Η επιτυχής αναδημιουργία του ήχου του αποτελεί ενέχυρο για την ολοκλήρωση του ευρύτερου σχεδίου. Αρχαιολόγοι, μηχανικοί και ιστορικοί - όλοι δίνουν τα φώτα τους για να ακουστούν ξανά τα αρχαιοελληνικά όργανα. Οι πληροφορίες τους μεταφράζονται μέσω του Grid σε ένα ηλεκτρονικό πρόγραμμα (ASTRA) που χρειάζεται 4 ώρες για να παράγει μόνο 30 δευτερόλεπτα μουσικής! Με βάση, πάντως, τους ήχους του επιγονείου, οι ειδικοί υποστηρίζουν ότι μπορούν να δημιουργήσουν πλέον ολόκληρες συνθέσεις. Τα πρώτα αποτελέσματα της δουλειάς τους ακούγονται ήδη στο Ιντερνετ (www.astra-project.net).

Η ΑΠΟΨΗ ΜΑΣ

Παιδεία και Πολιτισμός

ΓΙΑΝΝΗ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ

Προέδρον του Συλλόγου

"Φίλοι Αρχαιολογικού Μουσείου Πειραιά"

"ΟΛΑ είναι θέμα Παιδείας...". Αυτό είναι το κεντρικό σύνθημα του Υπουργείου Παιδείας και μια εύστοχη χυλοειπωμένη λαϊκή ρήση.

Η σχέση της παιδείας με τον πολιτισμό είναι άμεση. Η ίδια η παιδεία είναι σημαντικό μέρος του πολιτισμού. Όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο παιδείας ενός λαού, τόσο ο πολιτισμός που παράγεται κατά κανόνα είναι υψηλότερος και πιο πλούσιος. Η γενική παιδεία προσφέρει τη δυνατότητα ατομικής κρίσης, ενισχύει την κριτική σκέψη, διαμορφώνει ανώτερες αισθητικές αντιλήψεις, διαπλάθει προσωπικότητες και επομένως συντελεί στην ευκολότερη πρόσβαση στα πολιτιστικά αγαθά κάθε είδους.

Δυστυχώς στη χώρα μας, το εκπαιδευτικό σύστημα βρίσκεται σε βαθιά κρίση. Οι κατά καιρούς μεταρρυθμίσεις της τελευταίας εικοσαετίας δεν είχαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

Δεν έχουμε βρει ως χώρα, ένα κατάλληλο σύστημα, που να προωθεί την κατάσταση της εκπαίδευσης προς τα μπρος. Ιδιαίτερα το Λύκειο βρίσκεται στα πρόθυρα της κατάρρευσης. Χρησιμοποιείται απλώς σαν ένα σκαλοπάτι για την Ανώτερη και Ανώτατη Εκπαίδευση και όχι ως μία αυτοτελής βαθμίδα εκπαίδευσης.

Οι μαθητές περιορίζονται μόνο στα μαθήματα κατεύθυνσης στα οποία εξετάζονται στις Πανελλαδικές εξετάσεις. Το "ελληνικό φαινόμενο" των φροντιστηρίων που έχει ενισχυθεί τα τελευταία χρόνια δείχνει το μέτρο της

κρίσης της δημόσιας παιδείας.

Σύμφωνα με έρευνα του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου για τον οργανικό (ολοκληρωτική άγνοια γραφής και ανάγνωσης) και λειτουργικό αναλφαριθμητισμό (απουσία κοινωνικών γνώσεων) καθώς και την υποεκπαίδευση στη χώ-

Οσο υψηλότερο είναι το επίπεδο παιδείας ενός λαού, τόσο ο Πολιτισμός που παράγεται είναι υψηλότερος και πιο πλούσιος

ρα μας, σχεδόν ένας στους δύο χαρακτηρίζεται υποεκπαιδευμένος. Το ποσοστό που δεν έχει ολοκληρώσει εννέα έτη εκπαίδευσης, δηλαδή την υποχρεωτική εκπαίδευση φτάνει στο 44,8%, ενώ όσοι δεν παρακολούθησαν το Δημοτικό ή δεν ολοκλήρωσαν τη φοίτηση σ' αυτό είναι το 26,7% του συνόλου. Ανάμεσα στους απόλυτα αναλφάβητους το 73,5% είναι γυναίκες και το 26,5% άντρες. Είναι προφανείς οι κοινωνικές ανισότητες στις ευκαιρίες επαγγελματικής αποκατάστασης που αναπαράγονται εξαιτίας αυτής της κατάστασης.

Τα μεγαλύτερα ποσοστά του φαινομένου αυτού συγκεντρώνονται στις αγροτικές και ημιαστικές περιοχές: Κεντρική Μακεδονία 58,9%, Πελοπόν-

νησος 57,7%, Ήπειρος 56,8%, Δυτική Ελλάδα 56,1%, Αθήνα 29,9%, Θεσσαλονίκη 32,1%

Το φαινόμενο της υποεκπαίδευσης έχει πιο έντονη παρουσία σε συγκεκριμένους εργασιακούς τομείς και ομάδες επαγγελματιών, όπως γεωργοί, κτηνοτρόφοι, αλιείς, ανειδίκευτοι εργάτες και τεχνίτες - χειριστές μηχανημάτων. Επίσης το οικογενειακό περιβάλλον παίζει σοβαρό ρόλο. Την 9χρονη εκπαίδευση δεν έχουν ολοκληρώσει παιδιά που ο πατέρας δεν πήγε σχολείο. Το 70% των υποεκπαιδευμένων συναντά δυσκολίες καθημερινής αυτοεξυπηρέτησης σε διάφορες δραστηριότητες.

Το ενθαρρυντικό βέβαια στοιχείο για τη χώρα μας είναι ότι ο αναλφαριθμητισμός σημειώνεται κυρίως σε μεγάλες ηλικίες. Το 80,7% των λειτουργικά αναλφάβητων είναι πάνω από 65 ετών, ενώ μόλις 10,6% είναι σε νεαρές ηλικίες από 15-24 ετών.

Όσο το σχολείο δεν είναι αρκετά ελκυστικό, όσο το σύστημα ωθεί στην αποστήθιση και όχι στην κριτική αφομοίωση των γνώσεων, τόσο το επίπεδο θα βρίσκεται σε χαμηλό σημείο και η ποιότητα της εκπαίδευσης υποβαθμισμένη. Στη σύγχρονη εποχή η παιδεία είναι ένας από τους μεγαλύτερους παράγοντες και επένδυση στο μέλλον. Χρειάζονται ριζικές τομές για την ανόρθωση και εξύψωσή της.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΝΑ ΕΙΚΑΣΤΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ

Ο “Μυθικός Πειραιάς” του Γιάννη Τσαρούχη

(Σπονδή μνήμης για τα 20 χρόνια από το θάνατό του)

Του ΓΙΑΝΝΗ Ε. ΧΑΤΖΗΜΑΝΩΛΑΚΗ

ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΑΝ σαν τον πιο σοφό, τον πιο απλό, τον πιο γνήσιο Ρωμιό. Και ήταν, πράγματι. Ο θάνατος του **Γιάννη Τσαρούχη**, τον Ιούλιο του 1989, αποστέρησε την Ελλάδα από ένα μεγάλο καλλιτέχνη, που ίσως να ήταν “ο τερατώδης έφηβος” και “ο Ρεμπώ της ζωγραφικής”, όπως τον αποκάλεσε ο **Δημ. Καπετανάκης**, αλλά ασφαλώς άνοιξε νέους δρόμους στην τέχνη. “Ένας επαναστάτης δεν γίνεται να ‘ναι συνάμα και κλασικός, αλλά με τον Τσαρούχη γίνεται”, είχε πει κάποτε ο **Οδυσσεάς Ελύτης**. Και με τον επιγραμματικό λόγο του συμπλήρωνε: “Την ημέρα που ο ζωγράφος αυτός ετόλμησε ν’ αναζητήσει τον Ερμή όχι στο όρος Όλυμπος αλλά στο καφενείο “ο Όλυμπος”, ένας μύθος κατέβηκε από τα βιβλία στη ζωή, ενώ το μάτι του καλλιτέχνη υποχρεώθηκε ν’ ατενίσει αλλιώς τον κόσμο”.

• Ο ΤΣΑΡΟΥΧΗΣ χωρίς αμφιβολία ατένισε με το μάτι του και απεικόνισε με το χρωστήρα του κάπως “αλλιώς” τον κόσμο. Ακόμα με την καθαρή σκέψη του αυτός ο σοφός άνθρωπος -ένας ίσως από τους τελευταίους Έλληνες σοφούς - επισήμανε στα βιβλία του πολλά από τα “στραβά” του κόσμου τούτου. Και ο Τσαρούχης ήταν δικός μας, Πειραιώτης. Εδώ, σ’ ένα νεοκλασικό σπίτι, στο Πασαλιμάνι, γεννήθηκε στις 13 Ιανουαρίου 1910. Φοίτησε στο Δημοτικό Σχολείο, στα ιδιωτικά σχολεία Παπακώστα και Μπάρδη, στο Σχολαρχείο και την Α’ τάξη του Γυμνασίου στο ιστορικό πειραιϊκό εκπαιδευτήριο “**Λύκειο ο Πλάτων**” του **Ζήση Αγραφιώτη** - τον μετέπειτα ομώνυμο εκπαιδευτικό οργανισμό του **Π. Παπαϊωάννου** - που, δυστυχώς, πριν από λίγα χρόνια διέκοψε τη λειτουργία του. Κι αγάπησε πολύ το γενέθλιο χώρο του - και ζωγράφισε τόσο το φυσικό τοπίο όσο και τους ανθρώπους του. “Θα ήμουν ένα τί-

ποτα αν δεν είχα δει μικρό παιδί το εξαίσιο φως του Πειραιώς...” εξομολογείται σ’ ένα βιβλίο του. Κι όταν γύρω στις αρχές της δεκαετίας του 1980, θέλοντας να εκτελέσει μια παραγγελία πελάτη του, κατέβηκε στην περιοχή του Τελωνείου για να ζωγραφίσει τον Πειραιά, θα διαπιστώσει με πικρία: “... Πήγα στον Πειραιά και δεν υπήρχε τίποτε που να είναι Πειραιάς. Μόνον έναν ουρανό μπορούσα να κάνω κι αυτόν με νέφος!”. Για να συμπληρώσει τις εντυπώσεις του με τις ακόλουθες “κρίσεις” - καθόλου κολακευτικές για τους σύγχρονους Έλληνες που όμως κανείς δεν μπορεί ν’ αμφισβητήσει την αλήθεια που περικλείουν: “Σπανίως λαός κατέστρεψε την πατρίδα του σαν ένας ξένος κατακτητής λυσσαλέος και βάρβαρος. Ό,τι έγινε τα πενήντα αυτά χρόνια στην Ελλάδα από τους Έλληνες - αν επιτρέπεται να λέγονται Έλληνες αυτοί οι άνθρωποι - δεν έγινε επί τέσσερεις αιώνες κατοχής τουρκικής και στις διάφορες άλλες επιδρομές βαρβάρων στην Ελλάδα. Και δεν κατέστρεψαν μόνο ό,τι ωραίο υπήρχε στην Ελλάδα αλλά και το αντικατέστησαν με ό,τι ασκημότερο υπάρχει στον κόσμο. Η ιστορία δεν ξέρω τι θα γράψει γι’ αυτή τη βίαια και λυσσαλέα επίθεση εναντίον της αρχιτεκτονικής, την παραμόρφωση μιας πατρίδας και το ασκήμισμα ενός τόπου που ήταν ο πιο ωραίος του κόσμου”.

Οι δεσμοί του με τα νεοκλασικά σπίτια

ΕΝΑΣ από τους “κρίκους” που συντηρούν κάποιους δεσμούς ανάμεσα στο χθες και το σήμερα αυτής της πόλης είναι αναμφισβήτητα και το “αξιοθαύμαστο” - όπως το χαρακτηρίζει ο Γιάννης Τσαρούχης - “**σπίτι του Στρίγκου**”, στο Πασαλιμάνι. Νεοκλασικό, με την ευρύτερη σημασία του όρου, διατήρησε και διατηρεί μια αισθητική ισορροπία τόσο στην εξωτερική του εμφάνιση, όσο και στους εσωτερικούς του χώρους. Και επιπλέον το σπίτι αυτό στάθηκε τυχερό. Όταν η “**πρόοδος**” και ο “**εκσυγχρονισμός**”, όπως, δυστυχώς, εννοούμε αυτές τις δύο λέξεις εμείς οι

Το σπίτι του Στρίγκου, στο Πασαλιμάνι (Νερομπογιά σε χαρτί, 21,5Χ30,5 εκ. - 1964). Συλλογή Α.Γ.Ε.Τ. “Ηρακλής”. - Το σπίτι αυτό, κτίσμα του τέλους του 19ου ή των αρχών του 20ού αιώνα, από το 1917 που περιήλθε στην κυριότητά του, χρησιμοποιήθηκε ως κατοικία του γνωστού βιομήχανου, τραπεζίτη και πολιτευτή Γεωργίου Στρίγκου (1878 - 1956), από τις σπουδαιότερες φυσιογνωμίες της δημόσιας ζωής του τόπου στις τέσσερις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα και ως τον τελευταίο πόλεμο. Επίσης για πολλά χρόνια, στο ισόγειο, λειτουργήσε το ζαχαροπλαστείο “Η Μυροβόλος**”. Από το 1958 έως το 2001 στέγαζε το Παράρτημα Πειραιά του Γαλλικού Ινστιτούτου Αθηνών και πρόσφατα (2009) περιήλθε στην κυριότητα του εφοπλιστικού οίκου Λασκαρίδη για να χρησιμοποιηθεί για πολιτιστικούς σκοπούς από το “**Ιδρυμα Αικατερίνη Λασκαρίδου**”.**

“Το λιμάνι του Πειραιά από το σπίτι του Γκίωνα”. (Λάδι σε πανί, 34,5 X 47,2 εκ. - 1955). **Ιδιωτική Συλλογή.**

Πλατεία Αλεξάνδρας (Νερομπογιά σε πανί, 88,5 X 158,5 εκ. - 1962). Συλλογή Α.Γ.Ε.Τ. “Ηρακλής”. (Σε πρώτο “πλάνο” εικονίζονται τα Ιαματικά Λουτρά στην παραλία και τα ωραιότατα σπίτια του Τσίλλερ (που σήμερα δεν υπάρχουν πια), με το χαρακτηριστικό γωνιακό, ιδιοκτησίας Ποταμιάνου. Επίσης στο βάθος ο ναός της Αγίας Αικατερίνης).

ασυλλόγιστοι νεοέλληνες, σάρωσαν, σ’ εκείνη την “κοσμογονική” δεκαετία του 1960 - τη δεκαετία του οικοδομικού οργανισμού - τα πάντα, με αποτέλεσμα να θυσιαστούν, “ανυποψίαστα σφάγια”, μερικά από τα ωραιότερα νεοκλασικά σπίτια του Πειραιά, με στόχο να προσπορίσουν στους ιδιοκτήτες τους, με την εύκολη, συνήθως, λύση της αντιπαροχής, κάποιες πρόσθετες προσόδους από την εκμετάλλευση ορισμένων διαμερισμάτων, το σπίτι αυτό διασώθηκε. Ίσως - ή μάλλον ασφαλώς - γιατί δύο χρόνια πριν - το 1958 - είχε περιέλθει στην ιδιοκτησία του Γαλλικού κράτους, για να στεγάσει το παράρτημα Πειραιά του Γαλλικού Ινστιτούτου Αθηνών. Και οι ξένοι, το θέλουμε ή δεν το θέλουμε, σέβονται την παράδοση περισσότερο από μας και δεν επιχειρούν να θυσιάσουν ποτέ οποιαδήποτε πολιτισμική αξία στο “βωμό” της ωφελιστικής σκοπιμότητας. Έτσι το σπίτι αυτό, κτίσμα πιθανότατα του τέλους του δέκατου ένατου ή των αρχών του εικοστού αιώνα, όχι μόνο διασώθηκε, αλλά και συντηρήθηκε όλα αυτά τα χρόνια με πλήρη σεβασμό προς την αρχική του μορφή, χωρίς αλλοιώσεις και αντιαισθητικές “προσθήκες”. Και με την ανακαίνισή του, το 1993 που έγινε με πρότυπο μια ακουαρέλα που είχε ζωγραφίσει ο Τσαρούχης το 1964 για το Ημερολόγιο της ΑΓΕΤ “Ηρακλής” και με την επιμέλεια δύο διακεκριμένων αρχιτεκτόνων, του Γάλλου Μισέλ Μπορν και του Έλληνα Παύλου Καλλιγά, το αξιοθαύμαστο, πράγματι, αυτό σπίτι ανέκτησε εξωτερικά την παλαιά του φρεσκάδα, ώστε να αποτελεί σήμερα κόσμημα για την πόλη. Στην προσπάθεια αυτή για την ανακαίνιση του κτηρίου σημαντική ήταν η συμβολή του τότε διευθυντή του Γαλλικού Ινστιτούτου Πειραιά Marcel Durand.

Ένας “Μυθικός” Πειραιάς προβάλλει μέσα από το έργο του

ΘΥΜΑΜΑΙ, ότι η πρώτη εκδήλωση που οργανώθηκε στην ωραιότατη αίθουσα εκδηλώσεων του “αξιοθαύμαστου” αυτού σπιτιού, μετά την αναπαλαίωσή του, το 1993, ήταν μια έκθεση ζωγραφικής με θέμα “Ο Πειραιάς του Γιάννη Τσαρούχη”. Ο συνδυασμός των εγκαίνιων του αναπαλαιωμένου κτηρίου με την έκθεση έργων του Τσαρούχη, με αποκλειστικά πειραιϊκή θεματογραφία, ήταν μία ευτυχής συγκυρία.

• ΜΕΤΑ τη διακοπή της λειτουργίας του παραρτήματος του Γαλλικού Ινστιτούτου στον Πειραιά, το κτήριο παρέμεινε αχρησιμοποίητο, με κίνδυνο να υποστεί σοβαρές φθορές. Ευτυχώς όμως πρόσφατα (2009) περιήλθε στην κυριότητα του εφοπλιστικού οίκου **Λασκαριδής**, ανακαινίστηκε εσωτερικά και χρησιμοποιείται και πάλι για πολιτιστι-

Ναύτης με χειμωνιάτικα σε ροζ φόντο (Λάδι σε πανί, 100 X 71 εκ. - 1955). **Ιδιωτική Συλλογή.**

Τοπίο στην Καστέλα (λάδι σε χαρτίμπορντ), ένα από τα πιο ενδιαφέροντα έργα του καλλιτέχνη, στο οποίο ο χώρος δένει με τις ρεαλιστικές ανδρικές φιγούρες κατά τρόπο αρμονικό.

κές δραστηριότητες από το "Ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη".

• Ο Γιάννης Τσαρούχης δεν αγάπησε μόνο τη γενέτειρά του - όπως τόνισα στην αρχή - αλλά, αν και έζησε πολλά χρόνια μακριά απ' αυτή, έμεινε ως την ύστατην ώρα της ζωής του ένας συνειδητός Πειραιώτης κι ένας λάτρης του τόπου. Στα έργα του απεικόνισε - θα πρόσθετα απαθανάτισε - με το λάδι ή τη νερομπογιά, που ήταν κι η μεγάλη αδυναμία του, τοπία, κτήρια, τύπους αλλά και χαρακτηριστικές στιγμές από τη ζωή του Πειραιά. Ενός Πειραιά, όπως τον έζησε ο ίδιος, με την ευαισθησία του και με την καθαρά ανθρώπινη όρασή του. Κι όπως τον είδε, από κάποιες άλλες οπτικές γωνίες, όχι τόσο οικείες στους πολλούς, για να τον μεταπλάσει σε αληθινά έργα τέχνης, που καταυγάζονται από το ασημένιο φως του Πειραιά, το μοναδικό, κατά τον ίδιο.

• ΕΝΑΣ εικαστικός ύμνος στον Πειραιά είναι το έργο του Γιάννη Τσαρούχη. Και στα βαθυστόχαστα, πράγματι, κείμενά του ο Πειραιάς έχει παντού και πάντα προέχουσα θέση, με υπογράμμιση των στενών δεσμών που τον συνδέουν με τη γενέθλια πόλη: "Γεννήθηκα στον Πειραιά - γράφει στο βιβλίο του "Αγαθόν το εξομολογείσθαι" - σε ένα νε-

οκλασικό σπίτι. Μεγάλωσα σε δύο άλλα σπίτια, επίσης νεοκλασικά, στον Πειραιά. Δύο υπέροχα σπίτια. Μετά πήγαμε στην Αθήνα, σε ένα σπίτι παλιό νεοκλασικό και μετά σε ένα άλλο, του Τσίλλερ. Για μένα σπίτι ήταν μόνο το νεοκλασικό. Δεν μπορώ να πω πως μου άρεσαν αυτά όλα τα σπίτια απολύτως. Δε θα 'μουν ακριβής αν έλεγα κάτι τέτοιο. Με

Ο Γιάννης Τσαρούχης σε μία από τις τελευταίες φωτογραφίες του

γότητευαν και κάτι μ' απωθούσε συγχρόνως. Εξύμνωναν ακόμη ψωμί σε αυτά τα μέγαρά οι "δούλες". Όταν αργότερα άρχισαν να τα γκρεμίζουν ένα - ένα, τότε αισθάνθηκα ότι ξηλώνουν τη ζωή μου. Ήταν κάτι παραπάνω από αισθητική διαμαρτυρία αυτό που αισθανόμουν. Ήταν ξαφνικοί θάνατοι στενών φίλων...". Και παρακάτω: "... Από τα ανοιχτά παράθυρά τους (των σπιτιών αυτών) έμπαινε το ασημένιο φως του Πειραιώς. Πίσω από τους θριγκούς αυτών των κτηρίων είδα πολλές φορές, γεμάτος από τη γνωστή παιδική πλήξη και μελαγχολία, το αιώνιο μυστήριο του ουρανού και των σύννεφων. Είδα πολλές φορές τον ήλιο να δύει. Όταν για πρώτη φορά αντίκρισα έργα του Κλώντ Λορραίν και αργότερα σκηνογραφίες της ίδιας εποχής, η ψυχή μου εσκίρτησε παράξενα. Όλα αυτά ήταν ένας άλλος Πειραιάς, μυθικός...".

• ΑΥΤΟΝ τον "άλλο", το "μυθικό" Πειραιά ανέστησε με το χρωστήρα του και τη δική του, προσωπική ευαισθησία ο Γιάννης Τσαρούχης, για να τον διασώσει στη "μνήμη" των μεταγενεστέρων. Σε πίνακες όπως: Το σπίτι του Στρίγκου, Το λιμάνι του Πειραιά, Ναύτης με πτερωτή Αφροδίτη, Το λιμάνι του Πειραιά κατά την αρχαιότητα, Η Πειραιϊκή χειρσόνησος την παλαιά εποχή κι ένας κολυμβητής, Η πλατεία Αλεξάνδρας, Δρόμος του Πειραιά κοντά στο Τελωνείο, Το γαϊτανάκι στον Πειραιά -και πολλούς άλλους, που ανάμεσα τους περιλαμβάνονται και οι αμέτρητοι και τόσο χαρακτηριστικοί "Ναύτες" του.

• ΚΑΙ μία συγκινητική, πράγματι, αναφορά, με την οποία θα ήθελα να κλείσω το κείμενο αυτό - προσφορά τιμής και αγάπης στη μνήμη του Γιάννη Τσαρούχη, στην εικοστή επέτειο του θανάτου του. Ανάμεσα στα πολλά έργα του, με πειραιϊκή θεματογραφία, υπάρχει και μια ακουαρέλα με τον τίτλο "Ο Πειραιάς από τις Τζιτζιφιές", που ζωγράφισε κάτω από αφάνταστα δύσκολες για τον ίδιο συνθήκες και με έντονη συναισθηματική φόρτιση στα 1967: Όταν, φεύγοντας αναγκαστικά για το Παρίσι, στην περίοδο της Δικτατορίας της 21ης Απριλίου, σταμάτησε το ταξί που τον πήγαινε στο καράβι, στις Τζιτζιφιές, για να το σχεδιάσει, θέλοντας το τελευταίο του - όπως νόμιζε τότε - τοπίο από την Ελλάδα να είναι ο γενέθλιος χώρος, που τόσο αγάπησε.

ΓΙΑΝΝΗΣ Ε. ΧΑΤΖΗΜΑΝΩΛΑΚΗΣ

Από τους "Αφορισμούς" του Γιάννη Τσαρούχη

• Η επιθυμία του να μάθεις σε τι χρησιμεύουν οι γνώσεις είναι η επιστήμη των επιστημών και δυστυχώς είναι πολύ αναιμική στον καιρό μας.

• Ποτέ δεν είναι νωρίς...

• Η ζωή είναι τόσο θαυμαστό πράγμα, ώστε η τιμή της είναι το μυστήριο του θανάτου.

• Τρομάζω όταν με λένε δάσκαλο. Μια φιλοδοξία έχω, να με θεωρούν οι σοβαροί νέοι συμμαθητή τους...

• Ο θάνατος είναι σαν τον πίνακα ζωγραφικής, που τον τελειώνεις και δεν μπορείς να δεις παραπέρα...

• Είμαστε μια φυλή προικισμένη, ικανοί να φτάσουμε στο καλύτερο, αλλά κατά μία ειδική διαστροφή δυσκολευόμαστε να φτάσουμε στο καλό.

• Η Ελλάδα είναι ωραία ως σκηνικό αλλά όχι ως παράσταση.

ΣΗΜ. Επιλογή από τα βιβλία του: "Ως στρουθίον μονάζον επί δώματος", "Εγώ εμί πτωχός και πένης" και "Τα γνωμικά του Τσαρούχη".

ΑΠΟ 17 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2009 ΕΩΣ 13 ΜΑΡΤΙΟΥ 2010 ΟΡΓΑΝΩΝΕΤΑΙ ΣΤΟ ΚΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΟΔΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΠΕΝΑΚΗ ΜΕΓΑΛΗ ΑΝΑΔΡΟΜΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΤΣΑΡΟΥΧΗ ΜΕ 670 ΠΕΡΙΠΟΥ ΕΡΓΑ ΤΟΥ

Ο "ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΘΗΣΑΥΡΟΣ" ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΚΑΙ Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΣ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

Του ΜΙΧΑΗΛ ΒΛΑΜΟΥ

Από της 18-7-1959 και μέχρι σήμερα δεν έχουν δοθεί βάσιμες και οριστικές απαντήσεις επί των θεμάτων και των προβλημάτων που ετέθησαν περί της προελεύσεως των ευρημάτων, περί των συνθηκών και του χρόνου αποκρύψεώς των, περί των καλλιτεχνών που τα εδημιούργησαν και άλλα πολλά.

Τούτο οφείλεται κυρίως στη βιασύνη διεξαγωγής της σωστικής ανασκαφής λόγω του κεντρικότητας σημείου ανευρέσεως, της μεγάλης κυκλοφορίας οχημάτων και της υπέρβιας σιδηροδροχίων του τραμ.

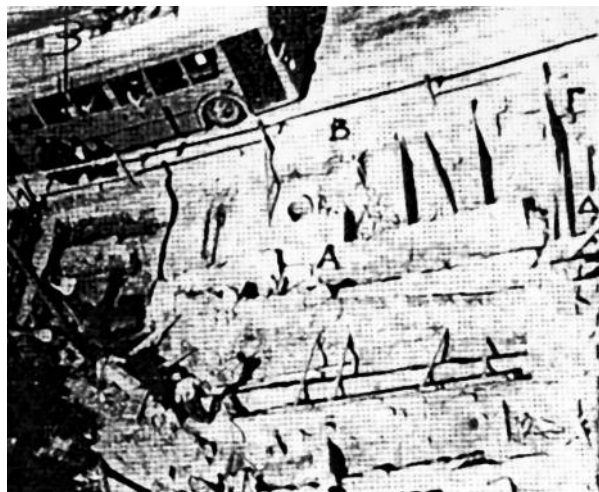
Όλα αυτά συνετέλεσαν στο να περιοριστεί η ανασκαφή στο ελάχιστο σημείο, να μη επεκταθεί προς το κέντρο της οδού Γεωργίου Α', όπου επεξεστίνετο το δωμάτιο ανευρέσεως και να τελειώσει άρον-άρον η ανασκαφή χωρίς καν να γίνει μία τοπογραφική αποτύπωση, ώστε να μπορεί με απόλυτη ακρίβεια να γίνει ο εντοπισμός χώρου ανευρέσεως στο μέλλον.

Έτσι μετά πενήντα έτη δεν γνωρίζουμε πού ακριβώς μπορεί να γίνει τομή της οδού για να διαφωτισθούν κατά το δυνατόν τα προβλήματα που ανέκυψαν. Πέραν τούτου, επειδή το δωμάτιο όπου έκειντο, εκτείνεται προς το κέντρο της οδού, δεν αποκλείεται η πιθανότης υπάρξεως και άλλων ευρημάτων

εκ της μελλοντικής επεκτάσεως της ανασκαφής επί του εικαζομένου χώρου του δωματίου.

Η υψηλή ποιότητα και ο μεγάλος αριθμός των ανευρεθέντων έργων που συνετέλεσαν στο να χαρακτηριστούν ως μία από τις εντυπωσιακότερες αρχαιολογικές ανακαλύψεις του 20ου αιώνας, πιστεύω ότι επιβάλλουν την διενέργεια ερευνών περί το σημείο ευρέσεως του θησαυρού, έστω και με μικρή θυσία ως προς την, κατά το αναγκαίο διάστημα των ανασκαφών, τυχόν δυσχέραση της κυκλοφορίας αφού μάλιστα τυχόν ανεύρεση και άλλων έργων θα πλουτίσει τόσο τις γνώσεις μας όσο και την αισθητική μας παιδεία. Σε χώρες όπου προέχει η επιστημονική έρευνας, ιδίως όταν συνδυάζεται με την ανεύρεση και διάσωση του εθνικού πλούτου και της πολιτιστικής κληρονομιάς, κανείς δισταγμός δεν θα έπρεπε να υπάρχει περί, χάριν υψηλών σκοπών, προσωρινής δυσχεράσεως της κυκλοφορίας.

Επειδή όμως στον τόπο μας θα

ΑΒΓΔ Ο χώρος ευρέσεως των αγαλμάτων.

υπάρξουν κάποιοι για τους οποίους το κυκλοφοριακό προέχει παντός άλλου προβλήματος, έστω και εθνικού ή επιστημονικού κλπ, διά ταύτα θα πρέπει να γίνει μία προσπάθεια συγκερασμού των τυχόν αντιτιθεμένων απόψεων.

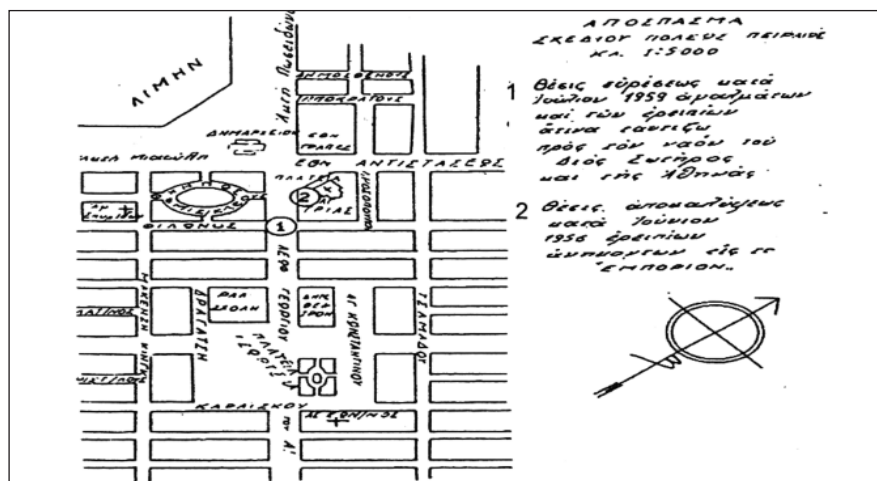
Αρχαιολόγοι, ιστορικοί, διανοούμενοι, φιλόστορες και φιλότεχνοι αφενός και συγκοινωνιολόγοι αφετέρου, ας καθίσουν να βρουν μία λύση.

Επικουρικώς έχω σκεφθεί την, προ πάσης ανασκαφής που θα δημιουργούσε τυχόν προβλήματα, διερεύνηση του χώρου με ηχοβολιστικά, μαγνητικά, ηλεκτρονικά ή άλλα τοιαύτα μηχανήματα.

Μέσω δε του φίλου μου, φιλόλογου - πρώην λυκειάρχου Παν. Μητροπέτρου έχω πληροφορηθεί ότι τοιαύτα μηχανήματα διαθέτει το Πανεπιστήμιο Πατρών, που θα μπορούσε να αναλάβει την έρευνα διά του καθηγητού κ. Σ. Παπαμαρινόπουλου.

Προς υποβοήθηση του έργου έχω συγκεντρώσει τις εκ των τότε ανασκαφών φωτογραφίες και σχεδιαγράμματα διά των οποίων μπορεί να εντοπισθεί κατά το δυνατόν εγγύτερα ο χώρος της γενομένης ανασκαφής ως και της αναγκαιότητας μελλοντικής τοιαύτης.

ΜΙΧΑΗΛ ΒΛΑΜΟΣ

Αρχαιολογικό «Πανόραμα» ατ

ΑΙΝΙΓΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΝΑ ΚΡΗΤΗΣ

ΕΝΑ πρωτοφανή θησαυρό έφερε στο φως η αρχαιολογική σκαπάνη στην Ελεύθερνα Κρήτης. Ο καθηγητής κ. Νίκος Σταμπολίδης έμεινε κατάπληκτος, από τα ευρήματα ενός ασύλητου Μυκηναϊκού τάφου του 8ου π.Χ. αιώνα που ανακάλυψε. Ο τάφος είναι θαλαμωτός με ένα τετράγωνο δωμάτιο 3,10 X 3 μ., με σωζόμενο ύψος 2,10 μ. Το θυραίο άνοιγμα έχει παραστάδες σε ύψος 1,80 μ., κατασκευασμένες από μεγάλο μπλοκ λαξευμένων λίθων.

Μέσα στον τάφο βρέθηκαν τα οστά τριών γυναικών και γύρω τους πολλά σπάνια κτερίσματα που προκαλούν θαυμασμό για την τέχνη τους, αλλά και για τη σπανιότητά τους. Το πρώτο αίνιγμα αφορά τις ίδιες τις γυναίκες. Κανονικά τέτοια κτερίσματα βρίσκονται μόνο σε σπουδαίους άντρες. Τι αντιπροσώπευαν λοιπόν οι τρεις γυναίκες; (η μία 70 χρονών και οι άλλες δυο 16-17 ετών).

Το δεύτερο ερώτημα αφορά τη στάση που είχαν ταφεί: Βρέθηκαν σε καθιστή θέση. Τα ερωτήματα πυκνώνουν και με μια σειρά αντικείμενα γύρω από την ηλικιωμένη γυναίκα που δεν μπορούν να εξηγηθούν ακόμη. Ένας μικρός χάλκινος ταύρος γεωμετρικής εποχής που βρίσκεται συνήθως σε ιερά, όπως αυτά της Ολυμπίας, βρισκόταν δίπλα στη νεκρή, καθώς επιστρέφει ένα σκήπτρο. Ένα χάλκινο πριονάκι κι ένα κουτάλακι για τη μέτρηση των δόσεων, μια μικρή ζυγαριά με δίσκο και αλυσίδα συνθέτουν επίσης ένα παράξενο σύνολο. Επίσης ορισμένοι μικροί κύλινδροι χρυσού, από τους οποίους αποκόπτονταν κομμάτια για χρήση.

Η γυναίκα φορούσε χρυσοκέντητα και καταστόλιστα φορέματα, από τα εκατοντάδες κατάλοιπα χρυσού που βρέθηκαν καθώς και διάσπαρτες χάντρες από φαγεντιανή. Τα σύμβολα του επίγειου κύρους της και τα κοσμήματα ήταν φορεμένα ή τοποθετημένα πάνω της.

Η έκπληξη που προκάλεσαν ορισμένα από τα περίπου 30 κτερίσματα μεγάλωσε την αινιγματικότητα. Ένα γεγονός πρωτοφανές για την εποχή ήταν τα δύο χρυσά μισοφέγγαρα που έφεραν ημιπολύτιμους λίθους, είχαν κοκκίδωση και σχηματίζουν παραπέμπουν ενώ στο κέντρο υπήρχαν δύο κεφαλές κρανοφόρων πολεμιστών. Σ' ένα τρίτο αντικείμενο, εμφανίζεται ένας πρίγκιπας (μινωϊκού τύπου) και δίπλα του υπάρχουν δύο λιοντάρια.

Ένα ακόμη χρυσό αντικείμενο αναπαριστάει μια δαιδαλική μορφή με αιγυπτιακή κόμμωση η οποία φέρει στο στήθος τρία δυσερμήνευτα σύμβολα. Επίσης ένα σύμβολο στους μηνίσκους που παραπέμπει στο Δία που γεννιέται και πεθαίνει κάθε χρόνο, λιοντάρια που απεικονίζονται σε μια ασπίδα. Οι κρανοφόροι πολεμιστές παραπέμπουν στους Κουρήτες - προστάτες του Δία. Τέτοια κοσμήματα έχουν βρεθεί ελάχιστα κατά τη διάρκεια των 200 χρόνων αρχαιολογίας στην Κρήτη και αλλάζουν τη θεώρηση που είχαμε για την κοσμηματοτεχνία, αφού π.χ. οι πολύτιμοι ή ημιπολύτιμοι λίθοι εμφανίστηκαν κατά τα ελληνιστικά χρόνια δηλαδή τέσσερεις αιώνες μετά.

Ο χρυσός πιστεύεται ότι προέρχεται, ο μινωϊκός από την Κύπρο, ο δε κίτρινος από τον Μαϊάνδρο ποταμό που εκβάλλει στη Μίλητο, αποικία της Μιλήτου της Κρήτης.

Ανάμεσα στα κτερίσματα, υπήρχαν σκαραβαίος από αιγυπτιακό μπλε, σφραγιδολίθοι μινωϊκοί, πρίσματα και χάντρες από ορεία κρύσταλλο που είναι εγχάρακτες με διπλούς πέλεκεις, με καλαμάρια ή αστερίες, ελάφια, με ρόδια και άνθη, που μερικές αποτελούσαν τις κεφαλές των πολύτιμων καρφιστών.

Ακέραια βρέθηκε μια γυάλινη φιάλη με γαλακτώδες χρώμα, φυλλόσχημη με 10 εκατοστών διάμετρο, με ραβδώσεις με φύλλα και το χέλος της να ανοίγει σαν νούφαρο. Πρόκειται για σπονδικό αγγείο που το κρατούσαν θεοί όπως ο Απόλλωνας. Το ερώτημα είναι τι "γυρεύει" ένα τέτοιο αγγείο σε μια γυναικεία ταφή.

Μεγάλα πήλινα αγγεία συμπληρώνουν τον πλούτο των ευρημάτων που μάλλον περιείχαν λάδι ή κρασί καθώς και πολλά ληκύθια για τη φύλαξη αρωμάτων ή φαρμάκων. Τα αντικείμενα ήταν όλα κατασκευασμένα από σπάνια υλικά: χρυσό, αμέθυστο, φαγεντιανή, κορνεόλη, κεχριμπάρι, ορεία κρύσταλλο, ήλεκτρον, αιγυπτιακό μπλε.

Τα μυστήρια που κρύβει αυτός ο τάφος αποκτούν ενδιαφέρον και μένει να λυθούν με το χρόνο.

ΑΡΧΑΙΑ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΔΡΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ

ΣΤΗ διάρκεια μιας ανασκαφής ρουτίνας για να ελεγχθούν τα θεμέλια κτηρίου στην περιοχή της Ακρόπολης, οι αρχαιολόγοι είδαν έκπληκτοι μια δικαστική έδρα. Πράγμα που υποδηλώνει την ύπαρξη σ' αυτή την περιοχή δικαστηρίου. Το εύρημα θεωρήθηκε σπάνιο και εξαιρετικό, διότι η ύπαρξη και λειτουργία κοντά στην Ακρόπολη δικαστηρίου δεν ήταν γνωστή. Σύμφωνα με τον Πausania τα περισσότερα δικαστήρια ήταν συ-

Ασύλητος Μυκηναϊκός τάφος που αποκαλύφθηκε στην Ελεύθερνα Κρήτης

Δύο από τα αποκαλυφθέντα ευρήματα στην Ελεύθερνα

τό την ξηλάδα και τον κόσμο

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΚΩΣΤΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ

γκεντρωμένα στην Αρχαία Αγορά. Το πιο ξακουστό, ήταν ο Άρειος Πάγος στον οποίο δικάστηκε πρώτος ο θεός Άρης γιατί είχε σκοτώσει του Αλιρρόθιο, όπως και ο Ορέστης για το φόνο της μητέρας του.

Ως ένα από τα αρχαιότερα δικαστήρια αναφέρεται το “Δικαστήριον επί Δελφινίω” (περί τα 500 π.Χ.) που βρίσκεται στην περιοχή του Ιλισσού.

Το δικαστικό έδρανο που βρέθηκε, δεν φαίνεται να είχε μετακινηθεί ποτέ από τη θέση του. Είναι ένα ορθογώνιο μαρμάρινο πόντιουμ, πίσω από το οποίο θα στεκόταν ο δικαστής.

Η ΑΝΑΔΥΣΗ ΤΩΝ ΘΕΩΝ ΣΤΟ ΝΑΟ ΤΟΥ ΑΚΤΙΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΑ

ΚΑΤΑ την ανασκαφή της Πανεπιστημιακής ομάδας της κ. Ισμήνης Τριάντη, του σκού του ναού του Απόλλωνα στο Άκτιο, άρχισαν να αναδύονται δύο κεφάλια σε άριστη κατάσταση, ολόλευκα, από πεντελικό μάρμαρο, που αποδίδονται στους θεούς Απολλωνα και Αρτέμη.

Το σημείο που βρέθηκαν και το μέγεθός τους, που αντιστοιχεί σε αγάλματα ύψους 3,5 μέτρων, δείχνει πως πρόκειται για τμήματα λατρευτικών αγαλμάτων, τα οποία δεν αποκλείεται να είναι κι αυτά θαμμένα στο χώμα.

Η κ. Τριάντη σκάβει τα τελευταία χρόνια στο Άκτιο, αποκαλύπτοντας το ναό του Απολλωνα τον οποίο αντίκρινε ο Οκταβιανός Αύγουστος και τον μεγάλωσε όταν νίκησε τον Μάρκο Αντώνιο και την Κλεοπάτρα στη ναυμαχία του Ακτίου (31 π.Χ.).

Η ανασκαφή έφερε στο φως ένα ναόσχημο οικοδόμημα, μήκους 24,15 μ. και πλάτους 9,20 μ. με εγκάρσιο τοίχο 3,43 μ.

Στο κέντρο του σκού βρέθηκε μια τετράπλευρη βάση 0,55 X 0,55 μ.

Το 1867, ο Γάλλος πρόξενος Φρανσουά Σαμπουαζί έκανε την πρώτη ανασκαφή και βρήκε δυο αρχαίους Κούρους, τους οποίους μετέφερε στο Λούβρο.

Η κ. Τριάντη είχε παρατηρήσει ότι η η βαθιά θεμελίωση δείχνει την ύπαρξη προγενέστερου αρχαϊκού ναού.

ΝΕΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΠΕΛΛΑΣ

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ τάξη στην Αρχαία Μακεδονία, καθόριζε και τη θέση του τάφου του νεκρού στις νεκρόπολεις.

Στο δυτικό νεκροταφείο, στο Αρχοντικό Πέλλας, που ανασκάπτουν οι αρχαιολόγοι Παύλος και Αναστασία Χρυσοστόμου, υπάρχουν δύο δρόμοι που τέμνονται. Οι νεκροί που προέρχονταν από ανώτερη κοινωνική τάξη θάβονταν εκατέρωθεν των δρόμων. Όσο χαμηλότερη ήταν η κοινωνική τους τάξη τόσο πιο απομακρυσμένος ήταν ο τάφος τους από τους δρόμους.

Το περασμένο καλοκαίρι εντοπίστηκαν ακόμη 50 τάφοι. Οι 10 από τους 24 που ερευνήθηκαν ανήκουν στην τρίτη κατηγορία πολεμιστών (ήταν αμέσως κάτω από εκείνους που βρίσκονταν κοντά στο βασιλιά και ανήκαν στην τέταρτη κατηγορία).

Ξεχωρίζουν τρεις τάφοι στους οποίους βρέθηκαν χάλκινο κράνος, διακοσμημένο με χρυσά ελάσματα, σιδερένια όπλα, χρυσά ελάσματα για τη διακόσμηση του προσώπου, των χεριών και των υποδημάτων, σιδερένια ομοιώματα αγροτικής άμαξας, έπιπλα και σκεύη, καθώς και μεγάλος αριθμός πήλινων ειδωλίων και χάλκινων και πήλινων αγγείων.

Οι πολεμιστές της υψηλότερης τάξης είχαν πιο τέλει οπλισμό: Κράνη με χοντρά ελάσματα, μεγαλύτερα ξίφη από ασάλι, με περίτεχνη διακόσμηση, λαβή από ελεφαντόδοντο, χρυσό ή ασήμι και έφεραν στους θώρακές τους το μακεδονικό έμβλημα, της δυναστείας των Τημενιδών.

Στους τάφους των πολεμιστών της τέταρτης κατηγορίας (ανώτερης) ανακαλύφθηκαν χρυσή μάσκα, ασπίδα, κράνος, ξίφος, χρυσά και ασημένια κοσμήματα από την κεφαλή ως τα πόδια. Στην τρίτη τάξη δεν υπήρχε ασπίδα, ούτε χρυσή μάσκα, αλλά χρυσό επιστόμιο και χρυσοί ρόδακες στα μάτια. Στη δεύτερη, δεν βρέθηκε ούτε ασπίδα, ούτε κράνος, ενώ στην πρώτη μόνο λόγχες και μαχαίρια. Με τη στολή του γάμου ενταφιάζονταν οι γυναίκες.

Το νεκροταφείο έχει έκταση 11 στρέμματα. Έχει ανασκαφεί μόνο το 5% και έχουν βρεθεί 965 τάφοι (αρχαϊκοί, ύστερης εποχής σιδήρου, κλασικοί και πρώιμων ελληνιστικών χρόνων).

Ο χώρος των ανασκαφών στην περιοχή της Ακρόπολης όπου αποκαλύφθηκε η Δικαστική έδρα

Η Δικαστική έδρα

Ένα από τα χαρακτηριστικά ευρήματα στο Αρχοντικό Πέλλας

Τα επτά θαύματα της Αρχαιότητας

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΤΑΪΝΧΑΟΥΕΡ

Αρχαιολόγου - τ. Εφόρου Αρχαιοτήτων

Ποιά είναι τα επτά θαύματα του αρχαίου κόσμου, γιατί, πώς και πότε τα συγκεκριμένα αυτά έργα επελέγησαν ανάμεσα στα τόσα αριστουργήματα της αρχαιότητας, είναι τα ερωτήματα που θα μας απασχολήσουν στο σημερινό τεύχος του "Πειραϊκού Οροσήμου".

Δεν πάνε πολλά χρόνια που είχε ξεκινήσει μια κίνηση, ένας διεθνής διαγωνισμός κάτι σαν δημοψήφισμα, όχι για την εκλογή της μιας Υφήλιος, του πιο κομψού άνδρα του κόσμου ή του πιο μεγάλου Έλληνα, αλλά τού πιο σπουδαίου μνημείου της ανθρωπότητας. Ανάμεσα στα μνημεία που προτεινόταν -ένα μάζεμα έργων όλων των ειδών και όλων των πολιτισμών της υφηλίου, χωρίς κανένα κοινό στοιχείο για σύγκριση, όπου δίπλα στο Τας Μαχάλ εύρισκες το Σινικό Τείχος, το Αλκαζάρ και το Μίτσου Πίτσου, αλλά όχι (τουλάχιστον στις πρώτες θέσεις) τον Παρθενώνα. Η ιδέα και μόνο της συγκριτικής αξιολόγησης και επιλογής -σύμφωνα με μια ισοπεδωτική ψευδοδημοκρατική αντίληψη- έργων τέχνης και τεχνολογικών επιτευγμάτων τόσο διαφορετικών πολιτισμών και εποχών όπως τα παραπάνω, ξενίζει. Ακόμα πιο απογοητευτικό πρέπει να ήταν το αποτέλεσμα, που πρέπει να ομολογήσω ότι δεν γνωρίζω.

Και όμως η ιστορία είναι πολύ παλιά, τόσο παλιά όσο η περιέργεια και ο θαυμασμός για τον κόσμο έξω από τον - γεωγραφικό και ιδεολογικό- ορίζοντα της στενής πατρίδας. Αρχίζει με τον πατέρα

της ιστορίας -αλλά και της γεωγραφίας και της εθνολογίας- όταν αυτός προσπαθεί να προσεγγίσει τους αρχαίους πολιτισμούς, με τους οποίους πόλεμοι (ήδη πριν από τα Μηδικά) και εμπορικές ανταλλαγές είχαν φέρει σε επαφή τους απλωμένους σε όλη τη Μεσόγειο Έλληνες. Είναι στο θαυμασμό τού Ηροδότου για τα τεχνικά και

1α. Αναπαράσταση του χρυσελεφάντινου αγάλματος του Διός στην Ολυμπία

αρχιτεκτονικά κατορθώματα, τις αιγυπτιακές πυραμίδες ή τα τείχη της Βαβυλώνας, της Μεσοποταμίας και της Αιγύπτου, που θα αναζητήσουμε την προϊστορία των μεγάλων θαυμάτων της αρχαιότητας.

Όταν, δύο αιώνες αργότερα (όπως φαίνεται τον 3ο αι.π.Χ.), συντάσσεται ο πρώτος κατάλογος των επτά θαυμάτων, όλη η Ανατο-

λή, είναι πια - χάρη στις εκστρατείες του Αλεξάνδρου- μέρος του ελληνικού κόσμου. Τα θαυμαστά μνημεία της, στα οποία προστίθενται τα μεγάλα - σε μέγεθος, τεχνικές απαιτήσεις και πλούτο διακόσμησης- σύγχρονα έργα, αποτελούν τα αξιοθέατα της εποχής, και έτσι, θεάματα (όχι θαύματα) τα αποκαλεί ο γεωγράφος Στράβων. Η κωδικοποίησή τους, σύμφωνα με το μαγικό αριθμό επτά (βλ. τους επτά σοφούς, τις επτά τέχνες και τα επτά αμαρτήματα ή την επτάφωτη λυχνία), μπορεί να συνδέεται με την παραδοξογραφική (καταγραφή αξιοπερίεργων γεγονότων) αλεξανδρινή παράδοση. Ωστόσο -για παρηγορία αυτών που συμβαίνει να ξεχνάνε κάποιο από αυτά και για δικαιολογία των υποστηρικτών του πρόσφατου διαγωνισμού- ως επισημανθεί ότι ποτέ σε όλη την αρχαιότητα ο κατάλογος δεν έπαυσε να είναι ζωντανός, να ακολουθεί δηλαδή την επικαιρότητα και τα ενδιαφέροντα της εποχής. Δεν γνωρίζουμε το περιεχόμενο του πρώτου επίσημου καταλόγου που συντάχτηκε (χαρακτηριστικό του σύγχρονου μουσειακού πνεύματος) από τον Καλλίμαχο, διευθυντή της βιβλιοθήκης της Αλεξανδρείας. Στο αρχαιότερο σωζόμενο δείγμα του -ένα επίγραμμα της Παλατινής Ανθολογίας του 2ου αι.π.Χ.- υμνείται η ανωτερότητα του ναού της Αρτέμιδος στην Έφεσο σε σύγκριση με τα τείχη της Βαβυλώνας, το Δία της Ολυμπίας, τους κρεμαστούς κήπους, τον Κολοσσό του Ήλιου, τις Πυραμίδες και το "πελώριο μνήμα του Μαυσωλείου". Το ενδιαφέρον για τα αξιοθέατα αυτού του κόσμου, που περιγράφει λεπτομερστά ο Στράβων (επί Αυγούστου) όπως και τα ταξίδια (πραγματικά ή φανταστικά) στα πέρατά του, πολλαπλασιάζονται με την ενοποίηση του Μεσογειακού χώρου στη ρωμαϊκή εποχή. Έτσι, στα γεωγραφικά του Στράβωνα, στην ιστορική βιβλιοθήκη του Διόδωρου (από τον

1β. Το χρυσελεφάντινο άγαλμα του Διός σε νόμισμα των Ηλείων του 2ου αι. μ.Χ.

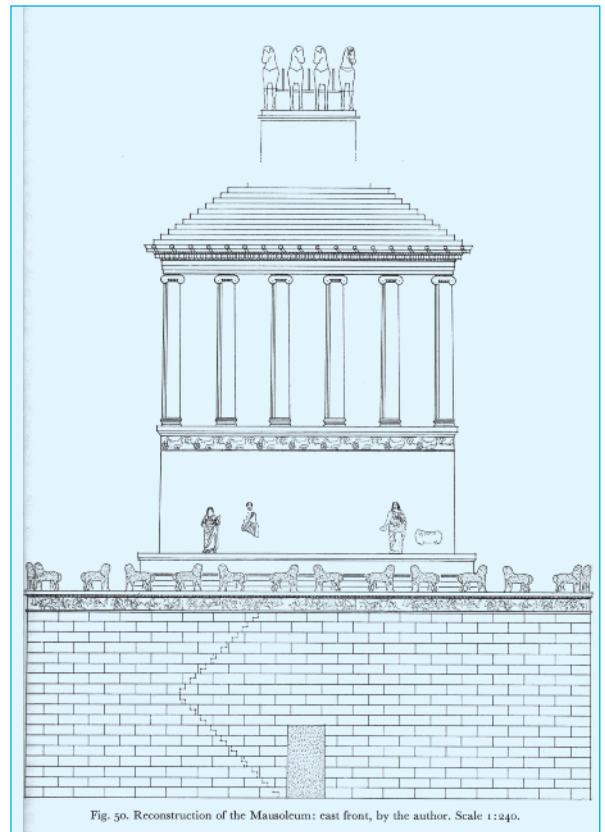

2α. Ο κολοσσός της Ρόδου. Αναπαράσταση σε χαλκογραφία του Heemskerk (16ος αι.)

1ο αι.π.Χ. στο 1ο αι.μ.Χ.) ή στους μεταγενέστερους ρωμαίους τα "επτά επιφανέστατα" ή τα "επτά κατανομαζόμενα έργα" θα συμπεριλάβουν εντυπωσιακά τεχνικά επιτεύγματα, όπως το Φάρο της Αλεξανδρείας, την ίδρυση ενός οβελίσκου από τη Σεμίραμη στη Βαβυλώνα, μια σπουδαία γέφυρα του Ευφράτη, αλλά και μνημεία αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, όπως ο Κερατών βωμός της Δήλου, η χάραξη της αιγυπτιακής πόλης των Θηβών ή τα ανάκτορα του Κύρου στα Εκβάτανα. Το θέμα, που δεν έχει πλέον να κάνει μόνο με το τουριστικό ενδιαφέρον εξελίσσεται σε κοινό τόπο: ο Μαρτιάλης θα 'θελε να προσθέσει σ'αυτά το σύγχρονο του Κολοσσαίο, ο Προπέρτιος θεωρεί τα ποιήματά του αθάνατα σαν τις Πυραμίδες, το Μουσουλείο και το Δία της Ολυμπίας. Με το τέλος της αρχαιότητας και ενώ τα μνημεία της έχουν καταστραφεί (ο Κολοσσός της Ρόδου είχε πέσει από σεισμό ήδη το 225 π.Χ., ούτε 60 χρόνια μετά την ανέγερσή του, ο Δίας θα καταστραφεί σε πυρκαϊά στην Κωνσταντινούπολη τον 5ο αι. μ.Χ.), ενώ άλλα είναι ερείπια, ή έχουν χαθεί από τη μνήμη των ανθρώπων, ο κατάλογος των επτά θαυμάτων παραμένει. Μόνο που αυτός περιλαμβάνει τώρα πια τα μνημεία της νέας θρησκείας, όπως η κιβωτός του Νώε και ο ναός του Σολομώντος στην Ιερουσαλήμ, στα οποία ο Κασσιόδωρος, ένας πιστός στην πεθαμένη δόξα της αυτοκρατορίας,

θα προσθέσει, ως όγδοο θαύμα, την πόλη της Ρώμης, ενώ τον 8ο αι. θα πάρει τη θέση της ανάμεσα σ'αυτά και η Αγία Σοφία (Κοσμάς ο Αγαιοπολίτης). Μόνο με την αναγέννηση της αρχαιότητας θα αποκτήσει ο κατάλογος την κανονική του μορφή. Τα ίδια τα έργα, που -με εξαίρεση τις αιώνιες πυραμίδες- είχαν οριστικά χαθεί, προσπάθησαν να ξαναζωντανέψουν με βάση τις περιγραφές του Στράβωνα, του Διόδωρου και άλλων, στα φανταστικά σχέδιά τους, ο φλαμανδός Martens van Heemskerk (1498- 1574) και ο γερμανός Johann Bernhard Fischer von Erlach (1656- 1723). Ακόμη και σήμερα, μετά από δύο αιώνες, μόνο για μερικά από αυτά μπορούμε να πούμε ότι είμαστε σε θέση να προσφέρουμε μια πιο πειστική εικόνα, συνδυάζοντας περιγραφές, παραστάσεις σε νομίσματα και αρχαιολογικά κατάλοιπα.

Ξεκινώντας από την Ελλάδα και από το χρυσελεφάντινο άγαλμα του Διός της Ολυμπίας, τόσο μεγάλο (το ύψος υπολογίζεται σε περίπου 12,50μ), που όπως λέει ο Στράβων, αν σηκώνόταν όρθιος θα πέταγε την οροφή του ναού (εικ. 1α). Η λεπτομερέστατη περιγραφή του Πausανία, οι απεικονίσεις του σε ρωμαϊκά νομίσματα (εικ. 1β) και η ανακάλυψη στο εργαστήριο του Φειδία των εργαλείων και των καλου-

3α. Αναπαράσταση του Μουσουλείου (κατά Jeppesen)

πιών για τα χρυσά μέρη της ενδυμασίας του, μπορεί να επιτρέπουν τη σχηματική αποκατάσταση αλλά ποτέ δεν θα δώσουν την εικόνα του ίδιου του θεού που έπλασε ο Φειδίας και αντίκριζαν οι λατρευτές στο μισοσκόταδο του ναού.

Πολύ λιγότερα, σχεδόν τίποτα το βέβαιο δεν γνωρίζουμε για ένα ακόμη μεγαλύτερο έργο της πλαστικής, το 33μετρο άγαλμα του Ήλιου, έργο του Χάρη, μαθητή του Λυσίππου, που ίδρυσε η περήφανη πόλη των Ροδίων σε ανάμνηση της απώθησης του Δημητρίου του Πολιορκητή το 305 π.Χ. Πού ήταν στη-

2β. Τετράδραχμο των Ροδίων με ακτινωτή κεφαλή του Ήλιου

3β. Αναπαράσταση του Μαυσωλείου (κατά Weywell)

μένος ο κολοσσός της Ρόδου και ποια η μορφή του; Ο Στράβων τον είδε πεσμένο στο έδαφος, με σπασμένα τα γόνατα, όπως τον έριξε ένας σεισμός. Συνήθως τον τοποθετούν στην είσοδο του λιμανιού, να σηκώνει ψηλά τον πυρσό, κάτι που (όπως βλέπουμε ήδη σε παραστάσεις ρωμαϊκών λιμανιών) έγινε έκτοτε μόδα με αποκορύφωμα το άγαλμα της Ελευθερίας στην είσοδο του λιμανιού της Νέας Υόρκης. Λαϊκές παραδόσεις και οι πληροφορίες

δια΄ έτσι τον περιγράφει και ο Σαίξπηρ, στον *Ιούλιο Καίσαρα* και έτσι έχουμε συνηθίσει να τον βλέπουμε στις αναγεννησιακές και τις νεότερες χαλκογραφίες (εικ.2α). Μια στάση, η οποία πρέπει εν τούτοις να αποκλειστεί, καθώς το άνοιγμα, που σήμερα σηματοδοτούν τα δύο χάλκινα ελάφια, είναι περίπου 400μ. Πολύ πιθανή είναι, αντίθετα, η υπόθεση ότι το άγαλμα ήταν στημένο μπροστά στο ναό του Απόλλωνος, στο κέντρο της αρχαίας πόλης. Τα

4α. Η πρόσοψη του ναού της Αρτέμιδος του 4ου αι.

κομμάτια του, που για 900 χρόνια παρέμειναν στον τόπο όπου είχε πέσει, τα πούλησαν οι Άραβες για λιώσιμο. Ως μόνη ανάμνηση του έχουμε το φωτεινό πρόσωπο του Ήλιου σε κάποια νομίσματα της Ρόδου (εικ.2β).

Χαρακτηριστική της αδυναμίας μας να αναπλάσουμε στο χαρτί την αρχική μορφή των αρχιτεκτονικών θαυμάτων της αρχαιότητας, ακόμα και όταν δεν λείπουν τα στοιχεία, είναι η περίπτωση του Μαυσωλείου, του ταφικού μνημείου του δυνάστη της Καρίας Μαυσώλου (377-353 π.Χ.), που δέσποζε ακόμη τον 13ο αι., προτού να το ρίξει ένας σεισμός, πάνω στο λιμάνι της Αλικαρνασού. Την καταστροφή ολοκλήρωσαν εδώ οι Ιωαννίτες Ιππότες που το ξεθεμελίωσαν μετατρέποντάς το σε οικοδομικό υλικό για το κάστρο τους. Σύμφωνα με τη λεπτομερή περιγραφή του από τον Πλίνιο, ήταν

4β. Τα ερείπια του ναού της Αρτέμιδας σήμερα

4γ. Ο ναός της Εφέσου σε ρωμαϊκό νόμισμα των Εφεσίων

ένα περίπτερο οικοδόμημα πάνω σε υψηλό πόδιο (περίπου 32X38μ), που επέστεφε μια βαθμιδωτή πυραμίδα με ένα τέθριππο στην κορυφή, σε ύψος περίπου 45μ. Το κείμενο σε συνδυασμό με τα θραύσματα του γλυπτού διακόσμου που έφεραν σε φώς οι ανασκαφές (σήμερα στο Βρετανικό Μουσείο), επώνυμα έργα των μεγάλων γλυπτών του 4ου αι.π.Χ., του Σκόπα, του Τιμόθεου, του Βρύαξη και του Λεωχάρη, θα επέτρεπαν θεωρητικά την αποκατάσταση του μνημείου. Ωστόσο δύσκολα μπορούμε να πούμε ποια από τις προτεινόμενες αποκαταστάσεις είναι πραγματικά ικανοποιητική (εικ.3α και 3β).

Από τον περίφημο ναό της Αρτέμιδος στην Έφεσο, με τη διπλή περίπτωση, ένα δάσος από 127 κολόνες ύψους 20μ (εικ.4α), σώζονται μόνο τα θεμέλια του τεράστιου ναού και μια αναστηλωμένη κολόνα (εικ.4β), κάποια κομμάτια από τα περίτεχνα κιονόκρανα και από τα ανάγλυφα που διακοσμούσαν τη βάση των κίωνων (όπως και του προκατόχου του που έκαψε ο Ηρόστρατος τη μέρα της γέννησης του Μεγάλου Αλεξάνδρου). Τη γενική απεικόνιση της πρόσοψης, με τα χαρακτηριστικά παράθυρα των αετωμάτων και το άγαλμα της Εφεσίας Αρτέμιδος στο βάθος, χρωστάμε και εδώ στα νομίσματα της ρωμαϊκής Εφέσου.

Ο πασίγνωστος Φάρος της Αλεξανδρείας, που πήρε το όνομα του από το -γνωστό ήδη στον Όμηρο- νησάκι στην είσοδο του λιμανιού της πρωτεύουσας των Πτολεμαίων, αποτέλεσε το πρό-

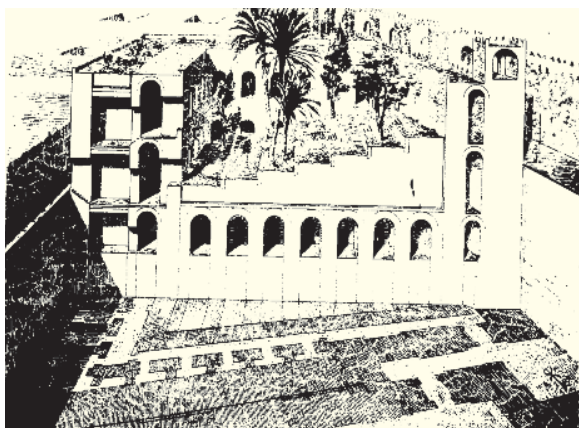
τυπο και έδωσε το όνομά σε ολόκληρη τη γενιά των κτισμάτων, που έκτοτε για χιλιετίες φωτίζουν τη νυκτερινή πορεία των καραβιών. Χτίστηκε στις αρχές του 3ου αι.π.Χ. από τον αυλικό και φίλο των βασιλέων Σώστρατο "υπέρ των πλωϊζομένων", όπως έγραφε η αφιερωματική επιγραφή με μεγάλα -ώστε να διαβάζονται από μακριά- ένθετα γράμματα πενήντα εκατοστών. Ο Στράβων τον περιγράφει σαν "ένα πολυώροφο πύργο χτισμένο θαυμαστά από άσπρο μάρμαρο". Δεν αναφέρεται το ύψος και η δύναμη της ακτιβολίας του (που προερχόταν από αντανάκλαση, με ένα σύστημα από καθρέφτες, της φωτιάς που έκαιγε στη βάση του). Τα μεγέθη αυτά πήραν όμως σύντομα μυθικές διαστάσεις. Έφθασαν έτσι να μιλούν για ένα ύψος 560μ και μια ορατότητα 34,5 ή ακόμα και 300 μιλίων !! Την μορφή του φάρου μπορούμε να αποκαταστήσουμε με αρκετή βεβαιότητα (εικ.5α) χάρις σε μια λεπτομερή αραβική περιγραφή των ερειπίων (και αυτό το κτήριο καταστράφηκε από σεισμούς τον 10ο και 13ο αι.μ.Χ. για να αντικατασταθεί αργότερα από ένα αραβικό οχυρό) αλλά και στις απεικονίσεις του σε ένα μεγάλο αριθμό νομισμάτων (εικ.5 β), λυχναριών και άλλων προϊόντων της αλεξανδρινής βιοτεχνίας, όπως και σε ένα ψηφιδωτό από τον Άγιο Μάρκο της Βενετίας με την άφιξη του ομώνυμου αγίου στην Αλεξάνδρεια. Το κάτω πάτωμα (ύψους 57μ) έφερε χάρη σε ένα κυλινδρικό πυρήνα το βάρος ενός πολυγωνικού (ύψους 27,5μ) δευτέρου ορόφου και ενός κυκλικού πυργίσκου ύψους 7,5μ, που επέστεφε το γιγαντιαίο άγαλμα του Ποσειδώνα ή του Δία Σωτήρα.

Δεν θα αναφερθούμε στις πυραμίδες, το πιο γνωστό και το μόνο από τα αρχαία θαύματα, που ακόμα και σήμερα αποτελεί τουριστικό θέαμα.

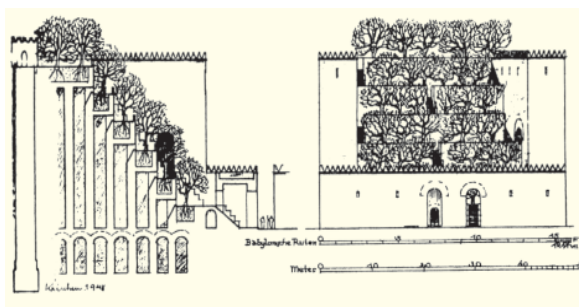
Τελευταίο αφήσαμε το αρχαιότερο μετά τις πυραμίδες, και το πιο αινιγματικό ως προς τη μορφή, από τα μεγάλα θεάματα του αρχαίου κόσμου: τους κρεμαστούς κήπους, που κάποιος βασι-

5α. Αναπαράσταση του Φάρου της Αλεξανδρείας (κατά Thiersch)

6α. Φανταστική αναπαράσταση των Κρεμαστών Κήπων της Βαβυλώνας (κατά Koldewey)

6β. Φανταστική αποκατάσταση των Κρεμαστών κήπων (κατά F. Krischen)

5β. Ο Φάρος σε νόμισμα της Αλεξάνδρειας του 2ου αι μ.Χ.

λιάς (ο Ναβουχοδονόσορας ή κάποιος άλλος), όπως λέει η παράδοση του 4ου αι. που μας μεταφέρουν ρωμαίοι ιστορικοί (ο Διόδωρος, ο Στράβων, ο Ιώσηπος και ο Κούρτιος Ρούφος) κατασκεύασε στη Βαβυλώνα για να ευχαριστήσει την περσίδα γυναίκα ή παλλακίδα του, που νοσταλγούσε το ορεινό και δασωμένο τοπίο της πατρίδας της. Πρέπει να ήταν μια κλιμακωτή (σε τρία ή περισσότερα επίπεδα) θολωτή κατασκευή, 125 X 125μ, η οροφή της οποίας καλυπτόταν με χώμα φυτεμένο με γρασίδι και δένδρα (**εικ.6α ή 6β**). Υπήρχε πρόβλεψη για τις ρίζες των δένδρων καθώς και για την προστασία (με άσφαλτο και φύλλα μολύβδου) από την υγρασία. Το πότισμα εξασφαλιζόταν με αντλίες που ανέβαζαν το νερό από τον ποταμό. Ένα ωραίο δείγμα της απεγνωσμένης προσπάθειας διατήρησης της δροσιάς της φύσης μέσα στους τοίχους της πόλης.

Τα μεγάλα θαύματα ή θεάματα του αρχαίου κόσμου χάθηκαν μαζί με εκείνο τον κόσμο. Μπορούμε άραγε εμείς σήμερα, μέσα στην ανικανότητά μας να εκφράσουμε την ίδια την εποχή μας, να αποφασίσουμε αν οι δύο τάφοι, που χωρίζουν χιλιετίες, οι χαμένοι κήποι της Βαβυλώνας, το λιμενικό έργο της Αλεξάνδρειας, ο ναός της Εφέσου και τα δύο αγάλματα του Φειδία και του μαθητή του Λυσίππου υπήρξαν τα έργα, που εκφράζανε την εποχή που τα επέλεξε;

Τα μεγάλα θεάματα του αρχαίου κόσμου χάθηκαν, όπως είδαμε, μαζί με εκείνο τον κόσμο. Ο ετερόκλητος χαρακτήρας της ιδεατής αυτής συλλογής των αξιοθεάτων - ογκώδη ταφικά μνημεία, εξωτικοί κήποι, ένα λιμενικό έργο, ένας εντυπωσιακός για τον πλούτο του ναός και δυο κολοσσιακά αγάλματα - δεν μπορεί παρά να φέρει στο νου το σύγχρονο διαγωνισμό, με τον οποίο αρχίσαμε τη συζήτηση και να υπενθυμίσει την πνευματική συγγένεια του "πολιτισμού" μας με τον παγκοσμιοποιημένο ελληνιστικό πολιτισμό του 3ου π.Χ. που δημιουργήσε τον κατάλογο.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΤΑΪΝΧΑΟΥΕΡ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

K. BRODERSEN, Die Sieben Weltwunder. *Legendare Kunst- und Bauwerke der Antike*, 1998

P.A.CLAYTON, M.J.RICE (επιμ.) *The Seven Wonders of the Ancient World*, Routledge 1988, ελλ.μτφρ. *Τα επτά θαύματα του αρχαίου κόσμου* εκδ. Αλεξάνδρεια Αθήνα 1994 και 1998

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΟΥ Π. ΤΣΟΥΤΑΚΟΥ ΣΕ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

*Με πρωτοβουλία του Ελληνοουκρανικού
Επιμελητηρίου στον "Πειραικό Σύνδεσμο"*

ΣΤΗΝ ασφυκτικά γεμάτη από εκλεκτό κόσμο αίθουσα της Δημοτικής Πινακοθήκης Πειραιά (αίθριο Παλαιού Ταχυδρομείου) πραγματοποιήθηκε με επιτυχία στις 2 Νοεμβρίου 2009 η εκδήλωση για την παρουσίαση της ποιητικής συλλογής (ανθολογίου) του ξεχωριστού συμπολίτη ποιητή **Παναγιώτη Τσουτάκου** "**Φωνή Ελπίδας**", σε μετάφραση στην ουκρανική γλώσσα, με παράλληλη καταχώριση και του ελληνικού κειμένου. Η εκδήλωση οργανώθηκε υπό την αιγίδα της Ουκρανικής Πρεσβείας, με πρωτοβουλία του Ελληνοουκρανικού Επιμελητηρίου και με την τιμητική συνεργασία του "Ομίλου Πειραιώς για τη Διάδοση της Ελληνικής Γλώσσας" (ΟΔΕΓ), του οποίου ο κ. Τσουτάκος είναι επίτιμος πρόεδρος.

• ΣΤΟΝ χαιρετισμό του ο πρέσβης της Ουκρανίας στην Ελλάδα κ. **Βαλέριϊ Τσύνμπουχ** χαρακτήρισε την ποιητική συλλογή του κ. Τσουτάκου "**ανεκτίμητο δώρο**" και ευχαρίστησε θερμά τους όσους συνέβαλαν στην έκδοσή της, υπογραμμίζοντας ιδιαίτερα τη σημαντική συμβολή του προέδρου και του γενικού γραμματέα του Ελληνοουκρανικού Επιμελητηρίου στην προσπάθεια για την προώθηση της Ελληνοουκρανικής φιλίας.

• Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ του Ελληνοουκρανικού Επιμελητηρίου κ. **Γιάννης Πολυχρονόπουλος**, στον χαιρετισμό

του, τόνισε ιδιαίτερα ότι "**Το Ελληνοουκρανικό Επιμελητήριο δεν αρκείται μόνο στην προώθηση των οικονομικών σχέσεων των δυο χωρών. Αναλαμβάνει πρωτοβουλίες και στον τομέα των πολιτιστικών σχέσεων και της πνευματικής δημιουργίας. Και αυτό, γιατί είναι πεπεισμένο ότι ο πολιτισμός αποτελεί το προνομιακό πεδίο βαθύτερης αλληλογνωριμίας και φιλίας των λαών**". Και κατέληξε: "**Εύχομαι η έκδοση του ανθολογίου "ΦΩΝΗ ΕΛΠΙΔΑΣ", στα ουκρανικά να βρει γόνιμο έδαφος και ο ποιητικός του λόγος να μεταλλαπταδύεται στις αισθήσεις και στα αισθήματα του φίλου ουκρανικού λαού. Ταυτόχρονα, εύχομαι να αποτελέσει και "εργαλείο" εκμάθησης της ελληνικής και ουκρανικής γλώσσας, μια και η ποιητική αυτή συλλογή θα διανεμηθεί δωρεάν στους φοιτητές των ουκρανικών και ελληνικών Πανεπιστημίων που σπουδάζουν τις γλώσσες**

ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ

Τι χρώμα έχει
της Ιστορίας το ποτάμι;

Το χρώμα βέβαια του αίματος
των αδηφάγων πολέμων
του Γένους των ανθρώπων.

Το κόκκινο κρασί
στα συμπόσια του θανάτου!

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΣΟΥΤΑΚΟΣ

αυτές”.

• **ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟ** απηύθυνε και ο πρόεδρος του “Ομίλου Πειραιώς για τη Διάδοση της Ελληνικής Γλώσσας” (ΟΔΕΓ) **κ. Χρίστος Αδαμόπουλος**, ο οποίος, μεταξύ άλλων, είπε τα εξής: “Ο ποιητής Παναγιώτης Τσουτάκος είναι και ένας τραγουδιστής της ομορφιάς. Άλλοτε κάνοντας τη φύση αλφάβητο για να συλλάβει το άρωμα εκείνο της ζωής που είναι πέρα από την έκφραση και την μορφή... Κι άλλοτε, υπερασπιζόμενος την άνοιξη της ζωής και την ανανέωση της την αιώνα... ο ποιητής μας, υμνεί τον έρωτα, τη νεότητα, την καθημερινότητα, αλλά και την τρυφερή αγάπη δύο ανθρώπων... που πέρασαν και περνούν μαζί, όλες τις φουρτούνες της ζωής! Και παντού και πάντοτε, ο τιμώμενος σήμερα ποιητής μας, να ανθεί εκεί όπου οι πράξεις και οι ζωές των ανθρώπων αποκτούν νόημα σπάζοντας και τα δεσμά αυτά που κρατούν σε ομηρία την ποιότητα ζωής μας”.

• **ΣΤΗ** σύντομη ομιλία της η μεταφράστρια της συλλογής κ. **Ολένα Σινγάϊβσκα-Αρώνη**, αφού αναφέρθηκε στο ποιητικό έργο του Παναγιώτη Τσουτάκου, “ενός ποιητή με ακέραιο και πηγαίο ταλέντο”, κατέληξε ως εξής: “Στη σεμνή προσπάθειά μου να μεταφράσω το ποιητικό έργο του Παναγιώτη Τσουτάκου επιχείρησα, όσο γίνεται πιο διακριτικά, να εισχωρήσω στο λόγο του ποιητή, ούτως ώστε να διατηρήσω την εξαιρετικά λεπτή ισορροπία μεταξύ πνεύματος και συναισθήματος, στοιχεία που χαρακτηρίζουν τους στίχους του δημιουργού. Η παρούσα έκδοση δίνει την ευκαιρία στον Ουκρανό αναγνώστη, όπως και σε όσους ενδιαφέρονται για την Ελλάδα και τον πολιτισμό της, να γνωρίσουν έναν από τους κορυφαίους Έλληνες λογοτέχνες”.

• **ΚΥΡΙΟΣ** ομιλητής της εκδήλωσης ήταν ο γνωστός ποιητής και κριτικός της λογοτεχνίας κ.

Κώστας Παπαγεωργίου, ο οποίος με μοναδική κριτική οξύδερκεια και θαυμαστή πληρότητα ανέλυσε το σύνολο του ποιητικού έργου του Παναγ. Τσουτάκου και άφησε τις καλύτερες εντυπώσεις στο πυκνό και εκλεκτό ακροατήριο. Κλείνοντας την ομιλία του ο κ. Παπαγεωργίου επισήμανε τα εξής: “Ο λόγος του Παναγιώτη Τσουτάκου είναι

απλός, άμεσος, ανεπιτήδευτος και αδιαμεσολάβητος. Ανταποκρίνεται πλήρως στο εσωτερικό ή εξωτερικό, πλην όμως εσωτερικευμένο, αίσθημα-ερέθισμα που τον προκάλεσε. Ανάμεσα στη σύλληψη της ιδέας και την ποιητική εκδοχή και αποτύπωση της δεν μεσολαβεί καμία καλαισθητική, ωραιοποιητική, πρόθεση ή διαδικασία· η αισθητική διακαίωση του ποιήματος είναι απόρροια της γνησιότητας των αισθημάτων που κίνησαν τον μηχανισμό της γραφής του. Όσο για την ένταση του λόγου, αυτή μπορεί να ποικίλει, κατά περίπτωση, δεν παύει, ωστόσο, να βρίσκεται σε πλήρη αντιστοιχία

με την ένταση των αισθημάτων που την προκάλεσαν. Ο μειλίχιος ψυχισμός του ποιητή διαδραματίζει, σ' αυτήν την αντιστοιχία, σημαντικό ρόλο - ηνιοχεί το πάθος και δεν του αφήνει περιθώρια να υπερβεί το σημείο, τη στάθμη, επάνω από την οποία ο λόγος θα γινόταν μήνυμα ή ανούσια διδαχή, προφυλάσσοντάς τον από τον πάντα ελλοχεύοντα, σε μία ποίηση που θέλει να άπτεται κοινωνικών προβληματισμών και ζητημάτων, κίνδυνο του κενού συνθηματικού λόγου. Κι αυτό είναι το κέρδος και η παρακαταθήκη του Παναγιώτη Τσουτάκου”.

• **ΤΕΛΟΣ**, στην ευχαριστήρια ομιλία του, ο τιμώμενος ποιητής - την οποία διάβασε ο κ. Μπρισκόλας, επειδή ο ίδιος, λόγω ασθένειας, δεν μπόρεσε να παραστεί στην εκδήλωση - υπογράμμισε τη συναισθηματική φόρτιση που τον διακατείχε αλλά και τη βαθιά ικανοποίηση και την ξεχωριστή τιμή που του προσφέρει η παρουσίαση ενός ποιητικού έργου του στην ουκρανική γλώσσα και ευχαρίστησε θερμότατα όλους όσους συνετέλεσαν στην έκδοση και την παρουσίαση της συλλογής του στα ουκρανικά - και ιδιαίτερα το γενικό γραμματέα του Ελληνοουκρανικού Επιμελητηρίου κ. **Γεράσιμο - Νικόλαο Μπουγά**, που ανέλαβε τη δαπάνη της έκδοσης του έργου, ως μία αφιερωματική έκφραση μνήμης στον αλησμόνητο αδελφό του, βουλευτή Β΄ Περιφέρειας Πειραιά **Γιώργο Μπουγά**. Και έκλεισε τη σύντομη ομιλία του με ένα εθνικό σύνθημα της Ουκρανίας: “Ελευθερία. Ομόνοια. Καλοσύνη”.

• Η **ΩΡΑΙΑ** αυτή εκδήλωση πλαισιώθηκε με έξοχες απαγγελίες ποιημάτων του Π. Τσουτάκου από την ηθοποιό κ. **Μαρία Βλαχοδημήτρη** (στα ελληνικά) και την κ. **Λουντμίλα Μπονταρένκο** (στα ουκρανικά).

W.

ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΠΕΡΙΣΚΟΠΙΟ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ “JEANNE D' ARC”

ΜΕ σειρά εκδηλώσεων η Ελληνογαλλική Σχολή Πειραιά “JEANNE D' ARC” εορτάζει εφέτος τη συμπλήρωση 150 χρόνων από την ίδρυσή της. Είναι ένα σχολείο που έχει συνδεθεί άμεσα με τη νεότερη ιστορία του Πειραιά, από τα πρώτα ακόμη βήματα της δημιουργίας της νέας πόλης και ως τις ημέρες μας. Και γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο η Ιστορική Έκθεση που παρουσιάζεται στις αίθουσες της Δημοτικής Πινακοθήκης (Παλαιού Ταχυδρομείου) παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον επισκέπτη. Το πλούσιο ιστορικό υλικό που εκτίθεται δεν αφορά μόνο την ιστορία και την εξέλιξη της Σχολής αλλά ευρύτερα και την ιστορία της πόλης.

• ΤΗΝ έκθεση - που οργανώθηκε με τη συνεργασία των τμημάτων του Δήμου: Ιστορικό Αρχείο, Ιδιωτικών Συλλόγων, Φωτογραφικού Αρχείου και Πινακοθήκης - εγκαινίασε στις 12 Νοεμβρίου ο δήμαρχος Πειραιά κ. Παν. Φασούλας και θα διαρκέσει έως τις 29 Νοεμβρίου. Την έκθεση επιμελήθηκαν με ξεχωριστή φροντίδα και γνώση οι κυρίες Ελένη Αναγνωστοπούλου και Ευαγγελία Μπαφούνη, επιστημονικά στελέχη του Ιστορικού Αρχείου του Δήμου.

ΤΟ 2ο ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΤΗΣ “ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Γ. ΠΑΥΛΑΚΗΣ”

ΜΕ επιτυχία πραγματοποιήθηκε στη Νεάπολη της Κρήτης, (Αύγουστος 2009), γενέτειρα του Γιάννη Παυλάκη, το 2ο Συμπόσιο της “Εταιρείας Παιδείας και Πολιτισμού Γ. Παυλάκης”, με θέμα “Γιάννης Παυλάκης, δάσκαλος και διδασκαλία. Χθες, σήμερα, αύριο”. Εκτός από τους καθεριωμένους χαριτισμούς στην εναρκτήρια συνεδρίαση, στην επόμενη συνεδρίαση εκλεκτοί επιστήμονες (Μαρία Παυλάκη, Γιώργος Αικατερινίδης, Γιώργος Μαμάκης, Μανώλης Πολυζωάκης, Μιχάλης Τρούλης, Μαρία Βλάσση) ανέπτυξαν τα διάφορα θέματα του Συμποσίου με εμπεριστα-

τωμένες εισηγήσεις, που αναφέρονταν στη σύγχρονη παιδεία, την ιστορία και τη λαογραφία της Κρήτης.

• Η ΕΚΔΗΛΩΣΗ αυτή ήταν η καλύτερη τιμήση της μνήμης του Γιάννη Παυλάκη, μιας διακεκριμένης πνευ-

ματικής φυσιογνωμίας, που είχε στενά και άμεσα συνδεθεί με την πόλη του Πειραιά και είχε διατελέσει πρόεδρος του “Ομίλου Πειραιώς για τη Διάδοση της Ελληνικής Γλώσσας” (ΟΔΕΓ) και αντιπρόεδρος της “Φιλολογικής Στέγης Πειραιώς”.

ΘΕΑΤΡΙΚΑ ΜΟΝΟΠΡΑΚΤΑ ΤΗΣ ΤΟΥΛΑΣ ΜΠΟΥΤΟΥ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

ΔΥΟ θεατρικά μονόπρακτα της γνωστής Πειραιώτισσας συγγραφέως κ. Τούλας Μπούτου παρουσιάζονται τις ημέρες αυτές στο αθηναϊκό θέατρο “Αργώ” (Ελευσινίων 15 - Μεταξουργείο) με τον τίτλο “Τα ρολόγια της ζωής μου”, σε σκηνοθεσία Μιχάλη Αχουριώτη, σκηνικά - κοστούμια της Γιοβάνας Πρασίνου και μουσική του Σάκη Τσαλίκη, με τον γνωστό ηθοποιό Μανώλη Δεστούνη. Η επίσημη πρεμιέρα έχει οριστεί για τις 23 Νοεμβρίου 2009.

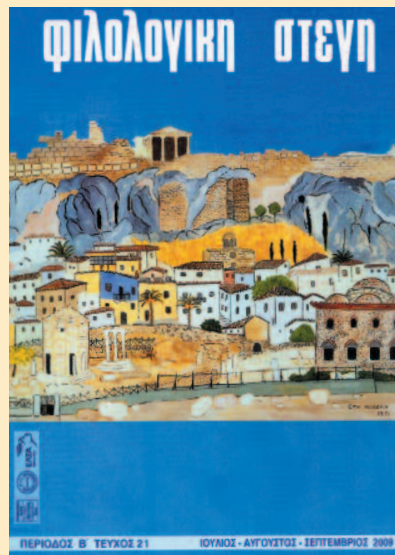
ΠΕΙΡΑΪΚΕΣ ΑΠΩΛΕΙΕΣ

ΖΗΣΗΣ ΧΡ. ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ

ΕΦΥΓΕ από τη ζωή ο γνωστός Πειραιώτης δικηγόρος και λογοτέχνης Ζήσης Χρ. Βαφειάδης (1927 - 2009), που εκτός από την επιτυχή άσκηση της δικηγορίας, επί σειρά ετών, στην πόλη μας, ασχολήθηκε παράλληλα με τη λογοτεχνία και εξέδωσε τις ποιητικές συλλογές “Αγαπούματα”, “Ποιήματα για την αγάπη, την ειρήνη και την ανθρωπιά” (“Αγαπούματα” τόμος II) και “Ένα δέντρο στο ξέφωτο”, καθώς και τρεις συλλογές διηγημάτων (“Αποχρώσεις ψυχής”, “Κύκλοι ζωής”, “Αντιφέγγισμα ψυχής”).

• Ο ΖΗΣΗΣ Βαφειάδης ήταν τακτικό μέλος του “Πειραιϊκού Συνδέσμου”, της “Φιλολογικής Στέγης Πειραιώς” και του “Ομίλου Πειραιώς για τη Διάδοση της Ελληνικής Γλώσσας” (ΟΔΕΓ). Με τη σεμνή και ευπρεπή παρουσία του είχε κερδίσει την αγάπη του πνευματικού κόσμου της πόλης μας και - ευρύτερα - των συμπολιτών του.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ το νέο (21ο) τεύχος του περιοδικού “Φιλολογική Στέγη” που εκδίδει το ομώνυμο πειραιϊκό σωματείο καλαισθητό σε εμφάνιση και με εκλεκτή, όπως πάντοτε, ύλη. Στο τεύχος αυτό, στο οποίο προτάσσεται αφιέρωμα στους ποιητές Κ. Παλαμά, Γ. Δροσίνη και Γ. Στρατήγη, για τη συμπλήρωση 150 χρόνων από τη γέννησή τους, συνεργάζονται οι Γ. Βουρλάκος, Φ. Ζαμπαθά - Παγουλάτου, Αντ. Ζαρίφης, Γ. Κάρτερ, Γ. Κοκοσούλας, Δ. Κουλεντιανός, Γ. Κρητικός, Κ. Μίσσιος, Π. Μπαλόγλου, Τ. Μπούτου, Α. Νομπέλης, Αρ. Πετρόπουλος, Π. Τσουτάκος, Δ. Φερούσης, Λευτ. Φύτρας και Γιαν. Χατζημανωλάκης. Δημοσιεύονται επίσης κείμενα Στ. Γεράνη, Γ. Δροσίνη, Κ. Παλαμά, Κ. Παντελάκη, Μιχ. Περάνθη, Γ. Στρατήγη και πίνακες - σχέδια της Λέλας Πασχάλη και του Γιάννη Τσαρούχη.

• ΤΟ εξώφυλλο κοσμεί ένα αντιπροσωπευτικό έργο (“Στους αέρηδες”) της γνωστής ζωγράφου - ναΐφ Έφης Μιχελή.